EPONIMELE – RESURSĂ TERMINOLOGICĂ ÎN LIMBAJUL SPECIALIZAT AL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR

Victoria SOLOVEI

Distincția între numele proprii şi numele comune de multe ori se estompează pe parcursul dezvoltării unei limbi, întrucât multe dintre cuvintele uzuale provin de la nume proprii, aceste cuvinte purtând denumirea de eponime. În *Dicționarul explicativ al limbii române* termenul ,,eponim" este explicat ca: **1.** s.m. magistrat care, în antichitate, dădea numele său anului. **2.** adj. care dă numele său unui oraș, unei regiuni etc. [1], totuși în dicționarele de eponime acest termen este definit ca ,,numele proprii devenite nume comune" [2, p.3]. Astfel, cuvinte uzuale precum *grevă, laconic, siluetă*, *fustă*, *igienă, liceu, huligan* își au de fapt originea în nume proprii de persoane, personaje sau locuri, însă vorbitorul de rând nu mai sesizează această legătură, întrucât de-a lungul timpului în forma

cuvintelor au intervenit modificări, de asemenea nu s-a mai păstrat folosirea majusculei. De exemplu, cuvântul *liceu,* care astăzi reprezintă „ciclu de învățământ urmând ciclului gimnazial în care se predau cunoștințele necesare continuării studiilor în învățământul superior sau diverse specialități pentru pregătirea cadrelor medii" [1], provine de la *Lykeios* „numele unui vechi loc de plimbare la Atena și al unui gimnaziu unde Aristotel își instruia discipolii*"* [3, p.154].

O altă optică se prezintă în domeniile specializate, unde legătura între numele proprii și termeni este mai accentuată, specialiștii fiind în mare parte conștienți de motivarea extralingvistică a termenilor ce au la bază nume proprii.

În prezentul articol ne-am propus să analizăm fenomenul eponimiei în domeniul învățământului superior (DÎS), or, limbajul specializat al educației este supus în ultimele decenii unei schimbări de paradigmă, astfel, în mod inevitabil apar noi termeni, iar eponimia în acest sens constituie o bogată resursă terminologică. Este de menționat că în urma consultării dicționarelor de eponime și generale, am descoperit destul de puține cuvinte eponime care aparțin DÎS, printre acestea fiind: *academie* – „instituție de învățământ superior ce își trage numele de la Akademos, erou mitologic din Atena, grădina unde și-a întemeiat școala filosofică Platon" [2, p.7], *lancasterian* – sistem pedagogic înființat de Joseph Lancaster, pedagog englez [3, p.149], însă din dicționarele și documentele specializate ce țin de învățământul superior am excerptat o varietate de termeni-eponime: *Programul Erasmus+, mobilitate Erasmus+, student Erasmus, Programul Minerva, Programul Jean-Monnet, Programul Leonardo da Vinci, Rețeaua Eurydice, Acțiunea Marie-Curie, mobilitate Eugen Ionesco, bursa Eugen Ionesco, programul Grundvig, bursa Rhodes, program Fulbright, student Fulbright, efectul Pygmalion, efectul Rosenthal, taxonomia lui Bloom* etc.

Analizând din perspectivă lexico-semantică termenii-eponime din DÎS, am constatat că, din punct de vedere structural, majoritatea termenilor sunt formați prin juxtapunerea numelui propriu și a unui substantiv comun, numele propriu având rolul de determinant, iar substantivul comun de determinat: *program Erasmus, bursă Fulbright, profesor Fulbright, mobilitate Eugen Ionesco, acțiunea Marie-Curie, programul Grundtvig*. Această modalitate de formare a termenilor a îmbogățit semnificativ inventarul de termeni din DÎS, numele proprii

având capacitatea de a delimita eficient termenul unui concept concret. Este de menționat că spre deosebire de discursul specializat, în discursul uzual şi cel de popularizare se atestă metonimizarea numelui propriu, acesta luând locul termenului compus: „***Erasmus*** *este una dintre cele mai frumoase experienţe trăite care lasă amprente adânci în viaţa unui student*" (http://www.allbasarabean.ro); „*Eu doar am aplicat la* ***Fulbright,*** *această prietenie trainică între statul român şi cel american" http://musafiri.casajurnalistului.ro/;* „***Grundtvig*** *vine în întâmpinarea nevoilor de predare/învăţare ale adulţilor şi se adresează instituţiilor sau organizaţiilor care asigură sau facilitează educaţia acestora"* (http://www.timpul.md). Putem explica acest fenomen prin funcționarea principiului economiei lingvistice, dar şi a lipsei de formalizare a discursului respectiv.

Din punct de vedere semantic, folosirea numelor proprii în cadrul termenilor din învățământul superior se explică în special prin funcția de omagiere a unor personalități marcante din domeniu: *Programul Erasmus* (Erasmus de Rotterdam fiind unul dintre cei mai importanți umaniști olandezi), *programul Jean-Monnet* (Jean-Monnet – om politic francez considerat arhitectul Unității Europene), *acțiunea Marie-Curie* (Marie-Curie a fost o savantă poloneză, dublu laureată a Premiului Nobel). O altă cauză a folosirii numelor proprii este reprezentativitatea unei persoane pentru o anumită noțiune, întrucât a dezvoltat şi a pus în circulație un nou concept, idee. Spre exemplu, termenul *bursa Rhodes* este creat după numele omului de afaceri britanic Cecil John Rhodes, care a pus bazele acestui premiu internațional pentru studenții doctoranzi. Un alt termen-eponim din aceeași categorie este *efectul Rosenthal* – Robert Rosenthal fiind alături de Lenore Jakobson – cel care a realizat un experiment prin care s-a dovedit că aşteptările cadrului didactic influențează în mod direct performanța studentului. Utilizarea numelor de personaje mitice în crearea termenilor din domeniul învățământului superior este mai puțin frecventă, totuși se atestă în termeni ca: *acțiunea Minerva, rețeaua Eurydice, efectul Pygmalion.* Recurgerea la elementul mitic în crearea termenilor ar putea fi explicată prin metaforizarea conceptului, conferindu-i univocitate prin analogia cu trăsăturile personajului menționat.

Este de menționat că majoritatea termenilor-eponime au pătruns în limba română prin traducerea literală din limba engleză (*Erasmus+*

program, Erasmus+ mobility, Erasmus student, Minerva Program, Rhodes Scholarship etc). Astfel, dacă la nivel lexical constituenții unităților terminologice păstrează aceleași clase morfologice în ambele limbi (substantiv comun și substantiv propriu), la nivel sintagmatic intervin schimbări. Acest lucru se explică prin faptul că limba română este de tip sintetic, determinantul fiind situat în postpoziție, pe când limba engleză, fiind de tip analitic, impune determinantului antepoziția față de determinat. Prin folosirea acestei metode se evită crearea de solecisme și se asigură caracterul transparent al termenilor, acest aspect fiind important în contextul internaționalizării noii terminologii ce apare în DÎS odată cu implementarea reformelor pe plan mondial, european și național.

Așadar, fenomenul eponimiei este unul ce capătă amploare în DÎS odată cu schimbarea de paradigmă, majoritatea termenilor de acest fel fiind destul de recenți. Eponimele din acest domeniu specializat înmagazinează tezaurul uman și cultural al lumii, demonstrând încă o dată legătura strânsă între lingvistic și extralingvistic în procesul de formare a terminologiei. Un alt aspect important este că termenii-eponime comportă un caracter universal, devenind din punct de vedere lexico-semantic niște clișee internaționale care fac discursul specializat lipsit de ambiguități și ușor traductibil. De asemenea, dacă în limbajul comun cuvintele eponime nu mai păstrează legătura cu numele propriu originar din motivul evoluției formei acestora, în domeniul limbajului specializat al învățământului superior numele proprii formează eponime prin păstrarea formei și scrierei cu majusculă, în majoritatea cazurilor folosindu-se juxtapunerea unui substantiv comun ce are rolul de determinat. Termenii-eponime ar putea crea unele ambiguități pentru publicul nespecializat, în special în cazurile de omonimie între numele propriu și termenul format prin metonimie de la acest nume propriu (*Erasmus, Minerva, Grundtvig* etc.), cu toate acestea, fenomenul eponimiei prezintă destule avantaje pentru a deveni tot mai productiv în procesul de creație terminologică a DÎS.

Referinţe:

1. https://dexonline.ro [Accesat 29.04.2016].
2. COJOCARU, C. *Dicționar de eponime.* Chișinău: Pontos, 2011. 184 p.
3. MUȘAT, R. *Nume proprii – Nume comune: dicționar de antonomază*. Iași: Polirom, 2006. 312 p.